
Literatuur en film besprekingen

- o *Beterweters-Van lastige naar optimale interacties in de (g)gz*
- o "Maanman"
- o *Verwarde Man- leed en herstel in 40 verhalen*

Gerard Lohuis

- o film: *Room*
- o film: *Next to Her*

Gerrie Hendriks

Frederike Bannink en René den Haan

Beterweters-Van lastige naar optimale interacties in de (g)gz

Uitgeverij Boom Amsterdam 2016 pag. 223

ISBN 978 9089 5391 99 prijs € 22,95

Gerard Lohuis

Hulpverleners gaan er vanuit dat symptoomreductie het belangrijkste doel van de behandeling is. Dat patiënten meer belang hebben bij toename van zelfvertrouwen en optimisme om weer 'de oude normale zelf' te worden, en dan pas vermindering van symptomen voor ogen hebben, zou tot nadenken moeten stemmen. Dat de verschillende uitgangspunten tot wrijving, spanning en afbreken van het hulpverlenerscontact kan leiden, is dan ook niet vreemd. Een gevoel van autonomie is het meest essentieel voor het ervaren van geluk, aldus Ruut Veenhoven. Toch kan de opvatting van de hulpverlener, die vanuit goede bedoelingen wil helpen, leiden tot het mislukken van de behandeling, omdat er te weinig rekening wordt gehouden met diens autonomie. De auteurs zetten het op een rij: De behandelaar weet geen hoop op succes te genereren, houdt vast aan de eigen theorie, gaat door met aanpak die niet werkt, houdt geen rekening met de motivatie van de patiënt, hanteert een negatief doel en maakt geen onderscheid tussen een probleem of een beperking. De goede lezer weet dan dat de auteurs vanuit de oplossingsgerichte benadering werken, die immers vooral kijkt of een probleem op te lossen is of dat er zo goed mogelijk mee om moet worden gegaan (beperking).

Fredrike Bannink heeft inmiddels een goede naam opgebouwd met het praktisch werken vanuit een oplossingsgerichte benadering en het boek leunt hier sterk op. Het is een verademing om te lezen hoe ze de pragmatiek dient en er vooral vanuit gaat dat de relatie tussen patiënt en hulpverlener bepalend is voor het succes van de behandeling.

Beterwetters zijn patiënten die hun autonomie niet zonder meer opgeven en hebben daar goede redenen voor. Ze staan allemaal opgesomd in het eerste hoofdstuk, waarna de auteurs lastige interacties beschrijven. Hierna komen antwoorden waarbij gekeken wordt naar goede interacties, houding van de hulpverlener en omgaan met weerstand, drang, crisis, suïcidaal gedrag en onverklaarbare lichamelijke klachten die allen kunnen leiden tot het voortslepen van de behandeling.

Het boek eindigt met 22 *veel gestelde vragen* waarna de auteurs praktische handvatten bieden hoe ermee omgegaan kan worden.

Het boek is bedoeld voor werkers in de zorg, maar je kunt het boek daar buiten ook toepassen in lastige situaties met partner, collega's, vrienden en familieleden. De auteurs laten zien welk gedrag en motieven kunnen leiden tot 'moeilijke interacties', en dat lastige patiënten in feite niet bestaan. Berthold Gunster heeft het bij zijn techniek over omdenken een probleem omschreven als een opvatting die niet overeenstemt met de verwachting of realiteit. Door het perspectief te veranderen, kan een probleem ophouden te bestaan, of op z'n Cruiffiaans: iedere lastige patiënt is een uitdaging voor de hulpverlener om zijn eigen ongelijk te bekennen.

Kieke Plooi

"Maanman"

Uitgeverij De Brouwerij 2015 pag. 248 prijs € 19,99

ISBN 978 9078 905 820 Fictie

Gerard Lohuis

Kinderen van ouders met psychiatrische problemen worden tijdens hun ontwikkeling beïnvloed door het ziekte-gedrag van hun ouder(s). Monique de Heij heeft in haar boek *Bestaansleegte* laten zien dat kinderen er alles aan doen om de liefde van de ouders te ervaren en dat ze daarbij aanpassingen verrichten om te voorkomen dat een ouder hen afwijst. Vanuit de hechtingstheorie is bekend dat het kind op zoek is naar acceptatie waarbij het van belang is dat de ouder op een goede manier grenzen stelt waardoor het kind zich kan ontwikkelen tot een zelfstandige volwassene. Margot in het boek *Maanman*, is een kind van een vader met psychiatrische problemen, zonder dat er ook maar met een woord gerept wordt over een psychiatrische ziekte. De dokter komt een keer zijdelings in beeld wanneer oom Alfons, die waarschijnlijk psychiater is, aangeeft dat Margots vader een behandeling nodig heeft omdat hij ziek is. Het zou te maken hebben met de dood van de moeder van Margots vader, die hem op tweejarige leeftijd voor het verdrinken heeft behoed, maar daarbij zelf om het leven is gekomen. Het verhaal wordt verteld door de ogen van Margot. In veelal korte zinnen, kruipt de auteur in de huid van het kind en vanuit haar perpssectief ontrolt zich laag voor laag de geschiedenis die op tragsiche wijze zal eindigen. In 50 korte hoofdstukken wordt het gezinsleven van Margot beschreven. Moeder die af en toe een baantje heeft en vader die als kunstschilder de kost probeert te verdienen.

Aanvankelijk lijkt er niet al te veel aan de hand te zijn. Vader werkt in een oude loods die tot atelier is omgebouwd. De loods staat vlakbij de lagere school en vader brengt Margot dagelijks naar school. In gesprekjes die ze met vader heeft, komen de gedachten van Margot naar voren en zien we hoe ze zich als kind ontwikkelt. Langzamerhand begint het duidelijk te worden dat vader toch niet een vader is zoals Margot die zich zou wensen. Wanneer via contact met familieleden duidelijk wordt dat vader niet helemaal spoort, zien we hoe Margot het voor haar vader opneemt. Het verhaal speelt zich af in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Het geloof neemt een prominente plaats in, al moet vader er niet al te veel van hebben. Net zo min als van de bekrompen levensstijl waarvan hij zijn familieleden beschuldigt.

Plooi schetst de ontwikkeling van het gezin aan de hand van de dagelijkse gang van zaken van Margot. Hoe het met haar gaat op school, in haar contacten met vriendinnetjes, in gesprekjes met haar moeder en vooral hoe ze haar vader beleeft. De gesprekjes die ze met vader voert krijgen steeds meer een beklemmende sfeer. Waar ze aanvankelijk spontaan en licht verwarrend lijken, en bovenal vanuit liefde van vader voor Margot, komt er steeds meer onbegrip bij Margot om de hoek kijken. Wanneer het duidelijk wordt dat moeder er niet langer tegen kan, nemen de spanningen thuis toe. Aangrijpend zijn de scènes waarin Margot naar boven wordt gestuurd en hoe ze daar probeert mee te luisteren wat er zich tussen vader en moeder afspeelt. Langzamerhand lijkt een tragische afloop onvermijdelijk.

Plooi is er in geslaagd om zonder dat expliciet te benoemen of aan de orde te stellen, het verhaal van een KOPP-kind vanuit de beleving van het kind weer te geven. Door het gebruik van korte zinnen en het hanteren van de bij de leeftijd horende gedachten, neemt ze de lezer mee in de leefwereld van Margot.

Een wereld van een kind dat niet beter weet dan dat een vader een 'vreemde vogel' is, spannend en beangstigend tegelijk. Naarmate het boek vordert, neemt de beklemming toe en wordt zichtbaar hoe groot de impact van de ziekte van vader op de gezinsleden heeft.

En hoe Erik, Sjaum en Sjoem, de drie maanmannetjes die Margot van haar vader heeft gekregen, het magische denken van Margot verbeelden. Of zou het leven van deze fluoriserende mannetjes staan voor de gekte van vader, voor wie menig dal diep was en daarna de maan de gemakkelijkste plek om naar toe te gaan?

Een fascinerend boek dat op invoelende wijze het leven van een tienjarig kind beschrijft waarvan de vader door een geestelijke stoornis, voortdurend voor verwickelingen zorgt.

Mark Verhoogt

Zorgindruk - Verwarde Man

Leed en herstel in 40 verhalen.

Uitgeverij deGraaff 2016 pag. 88, € 12,95 Ebook € 8,99
ISBN 978-90-77024-52-2

Gerard Lohuis

Als er een boekenweekgeschenk voor de week van de psychiatrie zou bestaan, dan zou hij hierbij verschenen zijn. In een kleine negentig pagina's neemt Verhoogt ons mee in zijn leven dat vele hoogte- en dieptepunten heeft gekend. Hij verstaat daarbij de kunst om dat niet te romantiseren en voorkomt dat hij zich de rol van de patiënt aanmeet. Wat hij zonder meer is, maar daarnaast is hij nog veel meer. Vader van kinderen, echtgenoot, student, verslaafd aan roken, kortom een gewoon mens die bijzondere menselijke ervaringen ondergaat die zijn leven op de kop hebben gezet. Volgens Wilma Boevink, die het voorwoord heeft geschreven, schrijft Verhoogt met een nuchtere opgewektheid en op lichtvoetige wijze. Hij kijkt terug op twintig jaar ervaring met de GGZ die hem uiteindelijk een stemmingsstabilisator, een ant-psychoticum, een training cognitieve gedragstherapie en de nodige mindfulness-oefeningen hebben opgeleverd. Hij wordt in deze periode diverse keren opgenomen en heeft het geluk dat hij zich daar blijkbaar nauwelijks tegen verzet. Op wonderlijke wijze merkt hij, hoe hij na een gigantisch hoogtepunt, weer met beide benen op de grond wordt gezet en hoe de waan van de tomeloze energie hem een tijdje in de greep heeft gehad.

Hij beschrijft het op meelevende wijze, waarbij een glimlach nauwelijks onderdrukt kan worden. Tegelijkertijd dringt zich het besef op dat het al die jaren niet zo gemakkelijk moet zijn geweest. De mindfulness zal hem ongetwijfeld hebben geholpen bij het aanvaarden hoe het is en wat hij heeft, maar de vraag dringt zich op wat het voor zijn vrouw en kinderen betekent en hoe ze hier samen een weg in hebben gevonden. Dat is meteen de uitnodiging aan de auteur voor een vervolg op dit mooie werk. Hoe het is voor mensen om hem heen en hoe hij daar zijn weg in heeft gevonden.

Verhoogt is een meester in vertellen. Het boekje bevat de nodige oneliners die zich gemakkelijk in het geheugen nestelen. Daarnaast bevat ieder verhaal een kleine worsteling, een gedachte die hem bezighoudt, een manier waarop hij omgaat met verdriet, een onzekerheid, om gelukkig te constateren dat zijn broer ook moeite heeft om iets te onthouden en het dus toch niet aan zijn ziekte kan liggen dat hij dingen vergeet. Over een menselijke maat gesproken! Jim van Os zei niet voor niets dat symptomen niets anders zijn dan ervaringen die we allemaal ondergaan, alleen zijn die ervaringen soms zo heftig, dat we ze symptomen zijn gaan noemen. Verhoogt beschrijft er een heleboel en blijft gelukkig een normaal mens!

Room

Ierland/Canada 2015

Regie: Lenny Abrahamson

Vanaf 3 maart 2016 in de Nederlandse bioscoop en te koop op DVD, 118 minuten.

Gerrie Hendriks

SPV GGZ Ingeest Amsterdam

De film is gebaseerd op het boek van *Emma Donoghue's* die eveneens het scenario schreef. In *Room* zien we Jack, een vijfjarige jongen, samen met zijn moeder, die hij steevast Ma noemt. Ze verblijven voortdurend in dezelfde kamer, waarin zich een dakraam bevindt. Slapen, eten, alles gebeurt in dezelfde kamer. De kijker weet aanvankelijk niet hoe hun wereld er uit ziet, maar geleidelijk aan wordt het duidelijk dat dat moeder en zoon in deze kamer leven en er geen buitenwereld is. Af en toe komt er een man langs, Old Nick, die boodschappen en soms speelgoed brengt. Op zo'n moment kruipt Jack in een kast en kruipt Old Nick bij zijn moeder in bed.

Jack heeft nauwelijks speelgoed, hij knutselt met WC rollen en diverse objecten worden elke dag begroet. Ze zijn 24 uur per dag samen en zijn moeder doet haar best om de beperkte wereld begrijpelijk te maken voor Jack. Jack maakt niet de indruk ongelukkig te zijn. Hij is volledig aangewezen op zijn moeder om de eenvoudige reden dat er niemand anders is.

Dan komt het moment dat ze het tijd vindt hem te vertellen dat er meer is dan deze kamer. Dat is, naar later blijkt, de voorbereiding op de ontsnapping. Na deze ontsnapping zien we Jack en zijn moeder in de buitenwereld, die onveiliger blijkt te zijn dan de kamer waar ze samen jaren verbleven.

In de kamer waar Jack en zijn moeder gedwongen waren te verblijven was de leefwereld beperkt maar overzichtelijk en veilig. Zeker voor Jack die geen andere wereld kende. Zijn moeder was bezig met overleven en probeerde hem te beschermen. Ze waren volledig op elkaar aangewezen. Het is interessant om te zien hoe ze zich aanpassen in de buitenwereld. Jack die vanuit zijn kinderlijke waarneming woorden geeft aan alles om hem heen en zijn moeder die dan pas de angst kan toelaten die er al die jaren is geweest. Leven is soms moeilijker dan overleven.

Next to Her

Israël 2014

Regie: Asaf Korman

Vanaf april 2016 in de Nederlandse bioscoop

Gerrie Hendriks

SPV GGZingeest Amsterdam

Next to her is een film waarin het draait om zusterliefde. De kijker ziet hoe Chelli voor haar geestelijk gehandicapte zus Gabby zorgt, in een rommelig klein en gehorig appartement. Ze lijken daar weinig last van te hebben.

Gaby moet bij vrijwel alles geholpen worden. Gaby heeft gedragsstoornissen. Het oogt liefdevol maar al snel dringt zich een ander gevoel op. De zorg en liefde van Chelli, hoe goed bedoeld, is verstikkend. Doordat Gabby amper praat is er weinig aandacht voor haar werkelijke behoeftes.

Overdag moet Chelli werken, waardoor Gabby alleen thuis is. Dit tot wanhoop van de burens omdat ze voor overlast zorgt.

Nadat er bedreigd wordt met ingrijpen brengt Chelli Gabby naar een dagopvang. Gabby lijkt zich aardig aan te passen maar Chelli verdraagt het niet. We zien prachtige scènes waarin dit tot uitdrukking komt zonder dat het wordt uitgesproken.

Het lijkt anders te worden wanneer er een aardige man in het leven van Chelli komt, maar ze blijft het moeilijk vinden om Gabby los te laten.

De film eindigt met een mooie, pijnlijke scène, waarin tot Chelli's verbijstering Gabby's werkelijke gevoelens duidelijk worden.

Het is een spannend sociaal drama. De kracht van het acteren zit in het niet uitspreken van tegenstrijdige emoties, met name in de scènes waarin het Chelli teveel wordt en ze te ver gaat of wanneer haar jaloezie de overhand krijgt. Sterk en integer gedaan.

Ik gebruik film in mijn therapeutische contacten omdat dit een bruikbare film is om iemand te laten zien hoe men zich kan verliezen in goed bedoelde zorg. Vooral de wederzijdse afhankelijkheid wordt duidelijk. Misschien heeft Chelli Gabby wel meer nodig dan andersom.